

The Analysis of the Pedagogic Content Knowledge Regarding the Culture and Heritage Learning Area of Social Studies Teachers and Teacher Candidates*

Tolga Tosun¹, Hüseyin Çalışkan²

¹Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Sakarya, Turkey

²Sakarya University, Faculty of Education, Hendek, Sakarya, Turkey

ABSTRACT

Pedagogic content knowledge and transfer peculiar to social studies is the most crucial matter which is necessary to teach this subject. This study aims to analyze the pedagogic content knowledge of social studies teachers and teacher candidates, regarding sixth grade the learning area of "Culture and Heritage". In line with this purpose, the study group consists of four social studies teachers who work in Sakarya in 2017-2018 educational year and four social studies teacher candidates who are continuing their fourth year teaching practice lesson. It strives to detect the points such as, how teachers and teacher candidates plan and teach the lesson in the area of culture and heritage learning, which materials they use in the process, how do they do the assessment and evaluation and what types of difficulties they face while teaching the topics. The research was planned as a qualitative study and carried out in phenomenology design due to the fact that the situation was tried to be revealed through interviews. For this purpose, data was gathered by means of semi-structured interviews with teachers and teacher candidates. Descriptive analysis approach was used in data analysis. The acquired data was evaluated with discussing the content knowledge of teachers and teacher candidates in the area of sixth grade social studies lesson culture and heritage learning. As a result of the study, it was found that, teachers and teacher candidates attach importance to the area of culture and heritage learning, make a plan before the lesson, and use various techniques and methods in the teaching process. In addition, it was concluded that the teachers and prospective teachers who participated in the interview conducted research from different sources in order to provide a variety of documents but faced some difficulties in teaching certain topics.

ARTICLE INFO

Article History:

Received: 05.11.2019

Received in revised form: 07.02.2020

Accepted: 07.02.2020

Available online: 01.06.2020

Article Type: Standard Paper

Keywords: Social studies, culture and heritage, pedagogic content knowledge, teacher, teacher candidate

© 2020 JIETP All rights reserved

Extended Summary

1. Introduction

One of the seven learning areas in 2018 social studies programs is the "culture and heritage" learning area. Students, through this learning area, acknowledge and get accustomed to the basic elements which constitute the Turkish culture and accept the fact that the culture which creates the national

* This study is created from the master's study titled as "The Analysis of the Pedagogic Content Knowledge Regarding the Culture and Heritage Learning Area of social Studies Teachers and Teachers Candidates". Moreover, it was presented as oral presentation at ERPA 2018 which was held on June 28th – July 1st at Istanbul University.

† Corresponding author's address: Sakarya University, Institute of Educational Sciences, Sakarya, Turkey
e-mail: tolgatosun@sakarya.edu.tr

consciousness must be preserved and improved and they realize the importance of cultural elements in the formation of national identity of a society. In this regard, the acquisitions in the curriculum to be gained to students, depends on both the knowledge of the teachers about the topic and the preparation of appropriate learning environments for this content.

Teaching is a special field which plans and conducts the educational activities in schools and undertakes the management duties of the educational institutions. Otherwise, teacher can be defined as the person who is constantly interacting with the students in educational context, carrying out the program, conducting the education, and evaluating both the student and the teaching. The qualities a qualified teacher should have involves, field knowledge, pedagogy content knowledge, skills and attitudes necessary for teaching, knowledge about child development, communication skills, professional ethics and self-renewal and development capacity.

In this study, it is both necessary and functional to determine the pedagogic content knowledge of teachers in social studies lesson "culture and heritage" learning area, because of the reasons mentioned above. The fact that this study has not been done for the social studies lesson before, makes it both current and unique. In this regard, the aim of this study is to determine the points such as, how do the teachers and teacher candidates plan and conduct sixth grade social studies lesson in "culture and heritage" learning area, which materials they use, how do they make assessment and evaluation, what kinds of problems they face while teaching the topics, and which ways and techniques they use in the process.

2. Methodology

In this research phenomenology design was used. The sample included a total of 8 people, 4 teachers from Erenler, Arifiye, and Karasu districts of Sakarya working in secondary schools in 2017-2018 educational year, and 4 prospective teachers studying in the fourth grade of Sakarya University Faculty of Education, Three of the teachers in this study group were female teachers and 1 was a male teacher. Two of the prospective teachers were female and 2 were male. The data were provided through an interview form generated by the researchers. The teachers' responses in the form were analyzed through descriptive analysis method.

3. Results and Discussion

According to the results, teacher candidates and teachers make use of different methods and techniques while starting the unit "Turks in silk road". In this sense, it can be argued that teachers who took part in the interview believe everyone who is given enough time and opportunity can learn and they start the unit with different methods and techniques by taking action accordingly and instead of using one method and technique for learning to take place in an effective way, they prefer to choose different methods and techniques which are fit for the purpose of the lesson and topic.

It was observed that the majority of teachers and teacher candidates prepared a lesson plan either before starting the unit or coming to the lesson. When analyzed in general terms, it was found that teacher candidates and teachers use different materials in "culture and heritage" learning area. This finding reveals that teachers teach their lesson by creating multiple teaching environments.

It was found that teacher candidates and teachers referred to drama and story when they had difficulties in transferring the content and also they compared the subjects with present. According to the interview questions. it was observed that four teachers had difficulty in teaching all subjects and two of the teacher candidates and teachers especially had difficulty in teaching the subject of "The first Turkish states established in Central Asia". Morris and Welch (2004) also stated in their study that they have found drama technique very useful in learning social studies topics and improving thinking skills.

It was observed that teachers and teacher candidates presented sections from the lives of Turkish elderly like Kasgarli Mahmut, Alparslan, Gazneli Mahmut, and Bilge Kagan while teaching the

characteristics of first Turkish Islamic states. It is possible to report that teachers' use of this method will help the learning of the lives of Turkish elderly (at least partially) as well as enriching the subject content.

As a results of the interviews the study revealed that some teachers, while teaching the subjects about "culture and heritage" learning area and in subjects concerning the factors which belong to Turkish culture form past to present, did some activities but that they were not explanatory enough. Based on the fact that practical activities active such as trip observation, museum tours, virtual museums, and tasks that keeps the students active will increase student success, it is thought that it will be useful to use these activities on issues related to culture and heritage.

Through the answers of the teacher candidates and teachers about assessment and evaluation it was observed that teachers assessed and evaluated by exploiting different resources. It was found that teacher candidates tended towards different resources. However, it was seen that the majority of the teachers benefited from Ministry of Education's Teacher's Guide for Social Studies Lesson.

When the findings were evaluated, although participants' pedagogical content knowledge in "culture and heritage" learning area in lesson is sufficient, they have differences and weaknesses compared to each other. Besides, while teachers used different and various materials in the lesson, prospective teachers used only maps, videos, and photos and they used them in different topics. Both teachers and prospective teachers did not develop their own materials but rather used ready-made materials. It can be suggested to increase the use of maps in social studies education since the subjects are generally of historical content. In addition, opportunities can be developed for teachers not to ignore pedagogical knowledge while focusing on content knowledge.

Sosyal Bilgiler Öğretmen ve Öğretmen Adaylarının Kültür ve Miras Öğrenme Alanına İlişkin Pedagojik İçerik Bilgilerinin İncelenmesi*

Tolga Tosun¹, Hüseyin Çalışkan²

¹Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, Türkiye

²Sakarya Üniversitesi, Eğitim Fakültesi, Sakarya, Türkiye

ÖZ

Sosyal bilgilere özgü pedagojik içerik bilgisi ve aktarımı bu dersi öğretmek için gerekli olan en önemli husustur. Bu araştırma, sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının altıncı sınıf “kültür ve miras öğrenme” alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerinin incelenmesini amaç edinmiştir. Bu amaç doğrultusunda çalışma grubunu 2017-2018 eğitim ve öğretim yılında Sakarya ilinde çalışan dört sosyal bilgiler öğretmeni ve dördüncü sınıf öğretmenlik uygulaması dersine devam eden dört sosyal bilgiler öğretmen adayı oluşturmuştur. Öğretmen ve öğretmen adaylarının, kültür ve miras öğrenme alanında dersi nasıl planlayıp işledikleri, hangi materyalleri kullandıkları, ölçme değerlendirmeyi nasıl yaptıkları, konular işlenirken ne gibi zorluklar yaşadıkları gibi hususlar tespit edilmeye çalışılmıştır. Araştırmada durumun ne olduğu görüşmelere dayalı olarak ortaya koyulmaya çalışıldığı için nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseninde yürütülmüştür. Bu amaçla araştırmada öğretmen ve öğretmen adayları ile yarı yapılandırılmış görüşmeler aracılığı ile veriler toplanmıştır. Verilerin analizinde betimsel analiz yaklaşımı kullanılmıştır. Buradan elde edilen verilerle öğretmen ve öğretmen adaylarının altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi “kültür ve miras” öğrenme alanındaki içerik bilgileri değerlendirilmiştir. Araştırma sonunda, öğretmen ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanına önem verdikleri, ders öncesi plan yaptıkları ve konuların öğretiminde çeşitli yöntem ve teknik kullandıkları belirlenmiştir. Ayrıca görüşmeye katılan öğretmen ve öğretmen adaylarının doküman çeşitliliği sağlamak amacıyla farklı kaynaklardan araştırma yaptıkları, yanı sıra bazı konuların öğretiminde zorluk yaşadıkları sonucuna varılmıştır.

MAKALE BİLGİ

Makale Tarihi:

Alındı: 05.11.2019

Düzeltilmiş hali alındı: 07.02.2020

Kabul edildi: 07.02.2020

Çevrimiçi yayınlandı: 01.06.2020

Makale Türü: Aratırma Makalesi

Anahtar Kelimeler: Sosyal bilgiler, kültür ve miras, pedagojik içerik bilgisi, öğretmen, öğretmen adayı

© 2020 JIETP Tüm hakları saklıdır

1. Giriş

Kişinin yaşadığı toplumda var olabilmesi için sahip olması ve bilmesi gerektiğine inanılan özgürlüklerini, sorumluluklarını ve haklarını; ait olduğu insanlığın geçmişten geleceğe uzanan değişimini ve gelişimini çok yönlü bir şekilde her anlamda öğretmeyi amaçlayan sosyal bilgiler dersinin günümüzde ki önemi ve gerekliliği bilinen bir gerçektir. Bununla birlikte sosyal bilgiler dersi bilim ve teknolojinin etkisiyle sürekli değişen ve gelişen toplum ve dünya görüşüne ayak uydurarak; ülkesinin menfaatlerini en önde tutan, çağdaşlaşmaya, uygarlığa açık, kendi tarihini dünya tarihi içinde ve kendi coğrafyasını dünya coğrafyası içinde değerlendirip, ülkesini çağdaş medeniyetler seviyesine çıkarmak amacını taşıyan bireyler yetiştirmeyi amaçlamaktadır (Özdoğan, 2008, s.13). Günümüzde bilgi edinme ve onu etkin bir biçimde kullanma anlayışında yaşanan değişim, bahsi geçen amaçlara hizmet eden sosyal bilgiler dersi öğretim programı adına köklü bir dönüşümü de beraberinde getirmiştir. Milli Eğitim Bakanlığı da bu değişime paralel olarak 2004 yılında köklü bir değişime gitmiş ve programları yeniden yapılandırmıştır. 2004 yılından itibaren de sosyal bilgiler dersi programında birtakım değişiklikler yapılmış ve en son 2018 yılında diğer tüm programlarla birlikte değerlerimiz ve yetkinliklerle bütünleşmiş bilgi, beceri ve davranışlara sahip bireyler yetiştirmek amacıyla (MEB, 2018) sosyal bilgiler dersi öğretim programı öğrenme alanları

* Bu çalışma, ikinci yazarın danışmanlığında yürütülen “Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerinin incelenmesi” başlıklı yüksek lisans tezinin bir bölümünden oluşturulmuştur. Ayrıca 28 Haziran-01 Temmuz 2018 tarihinde İstanbul Üniversitesi’nde gerçekleştirilen ERPA Uluslararası Eğitim Kongreleri’nde sözlü bildiri olarak sunulmuştur. Sorumlu yazar adres: Sakarya Üniversitesi, Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Sakarya, Türkiye
e-mail: tolgatosun@sakarya.edu.tr

çerçevesinde yenilenmiştir. Yenilenen bu 2018 sosyal bilgiler dersi öğretim programını oluşturan yedi öğrenme alanından birisi de “kültür ve miras” öğrenme alanıdır.

Kültürel miras “geçmiş dönemlerde olup geleceğe aktarılmak istenen soyut ve somut değere sahip topluma ait değerler bütünü” olarak tanımlanmaktadır (KTB, 2009). Kürüm (2005, s.24) ise “insanların hayat tarzını, düşünce, ruh ve davranış kalıplarını gösteren taşınır, taşınmaz kültür varlıkları kültürel miras kapsamına girdiğini” ifade etmektedir. Kültürel miras kavramı, insanın bilinen tüm zaman içinde yaşadığı, biriktirdiği, geliştirerek, yeni sentezlerle zenginleştirerek ve sürekliliğini sağlayarak kendinden sonrakilere aktardığı veriler dizisi olarak insanın bir anlamda yaşam karşısında durumu, varlığının kanıtı olarak ifade edilir (Çankaya, 2006, s.8). Kültürel miras, insan yaşamıyla başlayıp insandan beslenen aynı zamanda çeşitli yollarla insanları etkileyen önemli miras öğelerindedir (Şahin ve Güner, 2006, s.1).

Sosyal bilgiler öğretim programında yer alan “kültür ve miras” öğrenme alanı, temelde tarih disiplini odaklı olan ve kültür ve kültürel mirası öne çıkaran bir yapıya sahip olmakla birlikte Türk kültürünün yapı taşı olan öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilincin oluşturulmasını amaçlamaktadır. Genel olarak somut kültürel miras konularına yer verilen bu öğrenme alanında somut olmayan kültürel mirasa ilişkin kazanım ve etkinlik örnekleri de (Çengelci, 2012) yer almaktadır. Öğrenciler bu öğrenme alanıyla genel olarak Türk kültürünü oluşturan temel öğeleri tanıyıp benimserler ve ulusal bilincin oluşmasını sağlayan kültürün korunması ve geliştirilmesi gerektiğini kabul ederler. Ayrıca bu öğrenme alanında öğrenciler kültürel öğelerin bir toplumun ulusal kimliğinin oluşmasındaki önemini fark ederler. Böylece kültürel öğelerin bir toplumu diğer toplumdan ayıran özellikler olduğunu kavrayarak diğer taraftan da yerelden ulusala ve ulusaldan evrensele doğru taşınarak dünya kültürel mirasının renklenmesine ve zenginleşmesine katkı sağladığını kavrarlar. Öğrenciler kültürel ve estetik değerleri algılayarak; kültürle ilgili olarak geçmişle günümüzü karşılaştırırlar. Kültürün zamana ve mekâna göre değiştiğini kavrarlar. Ayrıca bugün sahip olduğumuz kültürün uzun bir geçmişin eseri olduğunu öğrenirler (MEB, 2005). Bu bağlamda bahsi geçen kazanımların öğrencilere kazandırılması, öğretmenlerin hem bu içeriği iyi bilmesine hem de bu içeriğe ilişkin uygun öğrenme ortamları hazırlamasına bağlıdır.

Öğretmenlik, okullarda eğitim ve öğretim etkinliklerinin planlamasını yapan, yürüten ve eğitim kurumlarının yönetim görevlerini üstlenen özel bir alanıdır. Öğretmen ise öğrenciyle eğitim öğretim ortamında devamlı etkileşim halinde bulunan, programını uygulayan, öğretimi yöneten ve hem öğrencinin hem de öğretimin değerlendirilmesini yapan kişi olarak tanımlanabilir. Nitelikli bir öğretmenin sahip olması gereken özellikler alan bilgisi, pedagoji içerik bilgisi, öğretim için gerekli beceri ve tutumlar, çocuk gelişimi hakkında bilgi birikimi, iletişim becerileri, meslek etiği ve kendini yenileme ve geliştirme kapasitesini içerir (Cobb ve diğ., 2001). Bununla birlikte herhangi bir konuyu öğretebilmek için o konuyu belli bir düzeyde anlamış olmanın gerekliliği de aşikârdır. Ancak sadece konuyu bilmenin öğretmek için yeterli olmadığı da bilinmektedir (Öner, 2008). Bu anlamda pedagojik içerik bilgisi, pedagojik ve içerik bilgilerinin birbiri ile etkileşiminden oluşmuş, fakat her iki bilgidен bağımsız olarak var olan yeni bir bilgi alanı olarak tanımlanmıştır (Shulman, 1986). Pedagojik içerik bilgisi ilgili alanda öğrenme ve öğretme aktivitelerinin daha verimli olabilmesi için içerik bilgisinin yapısına göre geliştirilen pedagojik yaklaşım olarak da tanımlanabilir. Mishra ve Koehler’e (2006) göre pedagojik içerik bilgisi, “Farklı konu tipleri için öğretim metotlarının bilgisi” olarak tanımlanmıştır. Pedagojik içerik bilgisine yönelik olarak Shulman’ın çizdiği genel çerçeveyi takip ederek öğretmen profesyonel bilgisini tanımlama yönün de birçok araştırmacı (Ball ve diğ., 2008; Grossman, 1990; Magnusson ve diğ., 1999; Smith ve Neale, 1989; Tamir, 1988) katkılar yapmıştır. Genel olarak bu modellerde öğretmenlerin profesyonel bilgisini, konu alan bilgisi, öğretim programı bilgisi, öğretim stratejileri bilgisi, değerlendirme bilgisi, öğrenciyi anlama bilgisi, pedagoji bilgisi, vs. içeren hususlar olarak ifade etmişlerdir.

Bir öğretmen yukarıda ifade edilen hususlara ne kadar sahip olursa öğrenme o nispette verimli ve kalıcı bir şekilde gerçekleşeceği muhakkaktır. Bunda dolayı öğretmenlerin bahsi geçen niteliklere ne kadar sahip olduklarını tespit etmek oldukça önemlidir. Bununla birlikte birbirinden ayrılmaz olan

somut ve soyut kültür ve mirasın sınıf ortamında, öğrencide, öğretmende, ders ve programda ne şekilde olduğunun belirlenmesi pedagojik içerik bilgisinin değeri açısından farkındalık oluşturacağı için de ayrıca bir önem arz etmektedir. Bu çalışmada da yukarıda bahsi geçen nedenlerden dolayı sosyal bilgiler dersinde “kültür ve miras” öğrenme alanı özelinde öğretmenlerin pedagojik içerik bilgilerinin tespiti hem gerekli hem de işlevseldir. Daha önce sosyal bilgiler dersine yönelik böyle bir çalışma yapılmamış olması da yapılan bu çalışmayı güncel ve özgün kılmaktadır. Bu bağlamda bu araştırmanın amacı, altıncı sınıf sosyal bilgiler dersinde öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanında, dersi nasıl planlayıp işledikleri, hangi materyalleri kullandıkları, ölçme değerlendirmeyi nasıl yaptıkları, konular işlenirken ne gibi zorluklar yaşadıkları, alanla ilgili bir konuyu öğretirken hangi yöntem ve teknikleri kullandıkları gibi hususları belirlemektir.

2. Yöntem

2.1. Araştırma Modeli

Araştırmada nitel araştırma desenlerinden olgubilim (fenomenoloji) deseni kullanılmıştır. Olgubilim insanların kendi yaşam dünyalarının bilinçli deneyimi; yani gündelik hayat ve sosyal eylemini konu alır. Bu tip araştırmada, varsayım ve paylaşılmış deneyimlerde özün özü vardır. Bu cevherler sıklıkla deneyimlenen bir olgu (fenomen) yoluyla anlaşılabilir ana anlamlardır. Farklı insanların deneyimleri araç içine alınır, analiz edilir ve olgunun (fenomenin) gerçeğini tanımlamak için karşılaştırılır. Olgubilim araştırmalarında veri analizi yaşantıları ve anlamları ortaya çıkarmaya yöneliktir (Patton, 2014). Araştırmanın amacı bağlamında öğretmen ve öğretmen adaylarının ders işleme süreçlerindeki pedagojik içerik bilgilerine ilişkin deneyimleri kendi görüşleri çerçevesinde anlamlandırılmaya çalışıldığından bu araştırmada da olgubilim deseni kullanılmıştır.

2.2. Çalışma Grubu

Çalışma grubu, 2017-2018 eğitim öğretim yılında Sakarya ili Erenler, Arifiye ve Karasu ilçeleri ortaokullarında görev yapan 4 öğretmen ile Sakarya Üniversitesi Eğitim Fakültesi Sosyal Bilimler Öğretmenliği dördüncü sınıfında öğrenim gören ve bahsi geçen ilçelerdeki okullarda öğretmenlik uygulaması dersine devam eden 4 öğretmen adayı olmak üzere toplam 8 kişiden oluşmaktadır. Araştırmanın çalışma grubu, amaçlı örnekleme yöntemi ile kolay ulaşılabılır örnekleme çeşidi ilkelerine uygun olarak belirlenmiştir. Bu çalışma grubundaki öğretmenlerin 3’ü kadın, 1’i erkek, öğretmen adaylarının ise 2’si kadın, 2’si erkektir.

2.3. Veri Toplama Aracı

Çalışmada veri toplama aracı olarak araştırmacılar tarafından geliştirilen yarı-yapılandırılmış “görüşme formu” kullanılmıştır. Görüşme formu yöntemi, benzer konulara yönelmek yoluyla değişik insanlardan aynı tür bilgilerin alınması amacıyla hazırlanır. Görüşme, insanların perspektiflerini, deneyimlerini, duygularını ve algılarını ortaya koymada kullanılan, önemli bir yöntemdir (Yıldırım ve Şimşek, 2006). Araştırmada kullanılan görüşme formunun geliştirilmesine öncelikle, öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgilerini açığa çıkaracak nitelikte açık uçlu 14 adet soru kullanılarak taslak bir form oluşturulmuştur. Formda yer alan sorular hazırlandıktan sonra taslak yapısı, kapsam geçerliliğini test etmek amacıyla sosyal bilgiler alanından iki akademisyen ve iki sosyal bilgiler öğretmeni (bu öğretmenlerden biri bu alanda aynı zamanda doktora yapmaktadır) olmak üzere dört alan uzmanına incelenmiştir. Alan uzmanlarından gelen görüşler doğrultusunda form gerek içerik gerekse biçimsel açıdan yeniden düzenlenmiş ve araştırmanın amacı bağlamında çalışma grubuna uygun hale getirilerek 13 soruluk son hali verilmiştir. Araştırma için hazırlanan görüşme formu, kişisel bilgiler ve konu ile ilgili soruların yer aldığı iki bölümden oluşturulmuştur.

2.4. Verilerin Toplanması ve Analizi

Araştırmanın verileri, öğretmen ve öğretmen adaylarının pedagojik içerik bilgilerini açığa çıkaracak nitelikte hazırlanan görüşme formu kullanılarak toplanması sonucunda elde edilmiştir. Bu

bağlamda araştırmacı tarafından altıncı sınıf sosyal bilgiler dersi kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin toplam 13 adet sorudan oluşan görüşme formu öğretmen ve öğretmen adaylarına yazılı olarak cevaplamaları için sunulmuştur. Öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşme formunda yer alan sorulara ilişkin verdikleri cevaplar betimsel analiz yaklaşımına tabi tutularak çözümlenmiştir. Betimsel analizde elde edilen veriler önce sistematik ve açık bir biçimde betimlenir. Daha sonra yapılan bu betimlemeler açıklanır ve yorumlanır, neden-sonuç ilişkileri irdelenir ve birtakım sonuçlara ulaşılır (Yıldırım ve Şimşek, 2006, s.224). Araştırmanın iç güvenilirliğini yükseltmek amacıyla (Silverman, 1993) araştırmanın sonuçları rapor edilirken doğrudan görüşme alıntılarına yer verilmiştir. Ayrıca ortaya çıkan temalar ve örüntüler çerçevesinde elde edilen bulgular açıklanıp ve yorumlanmıştır.

Araştırmaya katılan öğretmenlerin görüşleri Ö1, Ö2...vb. şeklinde öğretmen adaylarının görüşleri ise ÖA1, ÖA2... vb. şeklinde kodlanarak araştırmaya kanıt teşkil edecek şekilde rapora yansıtılmıştır. Aynı zaman da araştırmanın verileri iki farklı araştırmacı tarafından çözümlenerek kodlanmış ve bu kodlama neticesinde çelişen durumlar araştırmaya dâhil edilmemiştir. Araştırmanın güvenilirlik hesaplaması için Miles ve Huberman'ın (1994) önerdiği güvenilirlik formülü kullanılmıştır. [Güvenirlik= Görüş birliği/ (Görüş birliği+ Görüş ayrılığı)] Hesaplama sonucunda araştırmanın güvenilirliği %92 olarak belirlenmiştir. Güvenirlik hesaplarının %80'ni üzerinde çıkması, gerçekleştirilen araştırmanın güvenilirliği için yeterli görülmektedir (Miles ve Huberman, 1994). Bu bağlamda araştırma için elde edilen güvenilirlik değeri, araştırmanın güvenilir bir araştırma olduğu şeklinde yorumlanabilir.

3. Bulgular

Bu bölümde, öğretmen ve öğretmen adaylarının her bir görüşme sorusuna vermiş oldukları cevaplar gerçekleştirilen çözümlemelere göre betimsel bir şekilde tablolar halinde sunulmuş, elde edilen bulgu ve yorumlara yer verilmiştir.

Tablo 1. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanına nasıl giriş yaptıklarına ilişkin görüşleri

Öğrenme alanına giriş	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Harita üzerinden Orta Asya'yı göstererek	1	4
Genel olarak öğrenme alanını tanıtarak	2	1
Kavram bilgisinden yararlanarak	-	2
Hikâyelerden yararlanarak	1	-
Materyallerden yararlanarak	1	1
Nesne tanıtımı yaparak	-	1
Soru cevap yoluyla başlayarak	1	-
Toplam	6	9

Tablo 1’de görüldüğü gibi öğretmenler ile öğretmen adayları “kültür ve miras” öğrenme alanına çoğunlukla “harita üzerinden Orta Asya'yı göstererek” ve “genel olarak öğrenme alanını tanıtarak” giriş yaptıklarını ifade etmişlerdir. Buna göre, araştırmaya katılan öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanına giriş yaparken öncelikle anlatılacak olan konuyu harita üzerinden göstermektedirler. Bu durumda kültür ve miras öğrenme alanında harita kullanımının önemli olduğunu söylenebilir. Yine öğretmen ve öğretmen adaylarının Orta Asya'nın harita üzerinden göstermelerinin ardından öğrenme alanında geçecek olan konuların genel anlamda tanıtılarak derse giriş yaptıkları da belirlenmiştir.

Öğretmenler ve öğretmen adayları öğrenme alanına giriş sürecinde aynı anda farklı teknikleri kullanmışlardır. Araştırmaya katılan öğretmen ve öğretmen adaylarının beş tanesinin öğrenme alanına girişte “harita üzerinden Orta Asya'yı gösterdikleri”, üç tanesinin genel olarak öğrenme alanını tanıttıkları belirlenirken, öğretmenlerden bir tanesi “soru cevap yoluyla” derse başladığını, diğer biri

“hikâyelerden yararlandığımı”, bir başkası “materyallerden yararlandığımı” ifade etmiştir. Öğretmen adaylarından biri ise derse girişte “materyallerden yararlandığımı” ifade etmiştir. Bunun yanı sıra öğretmen adaylarının öğrenme alanına doğrudan başlamayıp “kavram bilgisinden yararlanarak” muhakkak öğrencinin dikkatini çekecek biçimde öğrenme alanına başladıkları belirlenmiştir. Aşağıda bu konudaki doğrudan alıntı ifadelerine yer verilmiştir:

- “Öğrencinin dikkatini çekmek için derse “TÜRK” kavramının adının nereden gelmiş olabileceğini sorarım” (ÖA2).
- “Çocuklar tahtaya bakınız ve bu öğrenme alanı boyunca neler öğreneceğimizi hep birlikte görelim” (Ö1).

Tablo 2. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanına başlamadan önce ders planı yapmaya ilişkin görüşleri

Ders planı yapma durumu	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Ders planı yaparım	2	4
Ders planı yapmam	2	-
Toplam	4	4

Tablo 2’de görüldüğü gibi öğretmenlerin yarısı ve öğretmen adaylarının ise tamamı “kültür ve miras” öğrenme alanına başlamadan önce “ders planı” yaptıklarını ifade etmektedirler. Toplamda altı öğretmen ve öğretmen adayının derse gelmeden önce ders planı yaptıkları görülmektedir.

Görüşmelerden elde edilen doğrudan alıntı ifadeleri şu şekildedir:

- “Konu akışı ve hangi materyali sırayla kullanımının belirlenmesi amacıyla plan yaparım” (ÖA1).
- “Hangi konu üzerinde ne kadar duracağımı, hangi yöntem ve tekniği kullanacağımı belirleyerek önemli yerleri tespit edip kazanım üzerine not alıyorum” (ÖA2).
- “Dersin başından sonuna kadar nerede ne yapacağıma, hangi materyalleri kullanacağıma güzel bir süreç hazırlayarak dersime başlarım” (Ö2).

ÖA2’nin vermiş olduğu ifadesinden hareketle derse başlamadan önce ders planının yapılması, zaman açısından tasarruf sağlayacağı gibi öğretimin plânlanması aynı zamanda öğretmen açısından öğretim sürecinde neyin, niçin ve nasıl yapılacağına düşünülmesini sağlayarak verimi arttıracığı söylenebilir. Bununla birlikte öğretim programlarından yararlanılarak dersin plânlanmasının, öğrencilerin bilgi ve beceri düzeyleri dikkate alınarak ne zaman ve hangi süreler içinde işleneceğinin ve hangi materyallerin kullanılacağına belirlenmesi Ö2’nin verdiği görüşü destekleyici olduğunu söylemek mümkündür. Bu bulgulara göre, araştırmaya katılan öğretmen adaylarının öğretmenlere göre derslere daha fazla plan yaparak girmeleri dikkat çekicidir.

Görüşmeye katılan öğretmenlerden iki tanesi plan yapmadıklarını ifade etmişlerdir. Ö1 öğretmenin “Yıllık planlarımız ve kılavuz kitabımız var hazırlanan planlar zaman alıyor” biçimindeki ifadesi öğretmenlerin hazır olan plana göre hareket ettiklerini göstermektedir.

Tablo 3. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanına başlamadan önce öğrencilerin konulara ilişkin hazırbulunuşlukları için yaptıkları işlemlere ilişkin görüşleri

Hazırbulunuşluğu Sağlama	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Öğrenciyi öğrenme alanına karşı isteklendiririm	3	1
Öğrenme alanı öncesi araştırma konuları veririm	2	1
Öğrenme alanı öncesinde bilgilendirme yaparım	1	1
Günümüzle konuları ilişkilendiririm	1	1
Soru cevap yönteminden faydalanırım	-	1
Toplam	7	5

Tablo 3’de görüldüğü gibi öğretmenler ile öğretmen adaylarının öğrencilerin derse başlamadan önce hazırbulunuşluklarını sağlamak için en fazla “öğrenciyi öğrenme alanına karşı isteklendirmektedirler.” Öğretmenler bu şekilde öğrencileri motive etmeyi ve onlarda merak uyandırmayı amaçladıkları söylenebilir. Böylelikle öğretim sürecinde öğrencilerin, öğrenmeyi talep edecek hale getirilmesinin sağlanmış olunacağı öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşme sonucunda vermiş oldukları cevaplardan anlaşılmaktadır. Bir öğretmen bu durumu “Film, belgesel izleyip; kitap okuyup okumadıklarını sorarım”(ÖA4) diyerek, bu tür çalışmaların yapılmasının “öğrencinin o öğrenme alanına karşı istekli hale gelmesini sağlayacağını” ifade etmiştir.

Öğretmenler, öğrencilerin öğrenme alanı öncesi hazırbulunuşluğunu sağlamak için;

- “Öğrenme alanı öncesi araştırma konuları veririm”(Ö4),
- “Soru cevap yönteminden faydalanırım”(ÖA1),
- “Günümüzle konuları ilişkilendiririm”(ÖA4),
- “Konuya hazırlık için araştırma ödevi veririm”(ÖA2) gibi etkinlikler yaparak öğrenciyi hazırbulunuşluk içinde olmalarını sağladıklarını ifade etmişlerdir.

Ö2 öğretmenin “Konuya hazırlık için araştırma ödevi veririm” görüşü öğrencilerin öğrenme alanı öncesinde konulara ilişkin ön bilgilerinin ya da belirli düzeyde araştırmalarının olmasının öğrenme alanının daha iyi kavranabileceğine ilişkin araştırma katılımcılarının inançlarını göstermektedir. Çünkü konu ile ilgili hazırbulunuşluk düzeyi yüksek olan bir birey, konuları daha çabuk kavrayarak konu ile ilgili yorum yapabilir hale gelebileceği katılımcı öğretmenin vermiş olduğu görüşü de destekleyici doğrultudadır.

Tablo 4. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanında materyal kullanma durumlarına ilişkin görüşleri

Materyal kullanma	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Harita	4	4
Video	1	3
Fotoğraf	1	2
Bilgisayar	1	2
Akıllı tahta	2	-
Atlas	1	-
Maket	1	-
Dergi	1	-
Toplam	12	11

Tablo 4’de incelendiğinde katılımcı öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanında genel anlamda materyalleri kullanma durumlarına bakıldığında, katılımcıların tamamının ders materyali olarak “haritaları” tercih ettiği görülmektedir. Eğitimde materyal kullanımı, etkili bir öğretim ortamı yoluyla öğrencilerin hedeflere ulaşmasında, yürütülen programın başarılı olmasında ve özellikle sosyal bilgiler dersinin başarısı için oldukça önemlidir. Sınıf içerisinde öğretim materyali zenginliği öğrencilerin güdülenmesine ve motivasyonlarının artmasına önemli katkılar sağlayacağını (Ö1)’in “Öğrencilerin dikkatini toplamada, derslerde etkinlik hızımı ve sayısını artırmada ve bir etkinlikte birçok yöntem kullanmada önemli bir teknolojik araçları barındırdığı için tercih ediyorum” görüşü desteklemektedir. Görsel ve işitsel araçlarla oluşturulacak öğrenme ortamı öğretimi etkili kıldığı söylenebilir. Bununla birlikte sosyal bilgiler programında yer alan coğrafya ve tarih konularının somutlaştırılması büyük ölçüde harita ve kürelerin kullanımı ile mümkündür. Öğretmen adaylarının harita kullanma durumlarına ilişkin görüşlerinden alınan doğrudan alıntı ifadelerinden üçüne aşağıda yer verilmiştir:

- “Tarih ağırlıklı öğrenme alanı olması harita kullanımını gerekli kılar”(ÖA2).
- “Türk devletlerinin bulunduğu coğrafyasının haritasını gösteriyorum”(ÖA4).

- “Kavimler göçünün nereden nereye yapıldığını gösteriyorum ve böylece Avrupa ülkelerinin yerlerini görmüş oluyorlar” (ÖA4).

Öğretmenlerden biri, öğretmen adaylarından da üçü olmak üzere dört öğretmenin “kültür ve miras” öğrenme alanında haritalardan sonra materyal konusunda daha çok “videolardan” yararlandıklarını belirtmişlerdir. Sınıfta gösterilemeyecek veya uygulaması yapılamayacak olgu ve olayları sınıf ortamına taşıyarak gösteri ve modelleme için kullanılan videolar; hareket, renk, ses boyutlarıyla birden fazla duyu organına hitap ederek öğrenmeyi kolaylaştırabilir. Böylelikle videoların, öğrencilerde yaşanmışlık hissi uyandırarak somut ve kalıcı öğrenmeler sağlayacağı sonucunu (Ö3)’ün “Bir konuyu birkaç farklı kaynaktan işleyebiliyorsunuz. Öğrencilerin dikkati kolay kolay dağılmaz, dağıldığını hissettiğiniz anda farklı bir kaynak açabilirsiniz” görüşü desteklemektedir.

Öğretmenlerden iki tanesi “kültür ve miras” öğrenme alanında materyal olarak “akıllı tahta” kullandığını söylemiştir. Kullanıcılar akıllı tahta üzerinde dosyaları açıp kapatabilir, internete bağlanabilir ve notlar alabilirler. Bunların yanı sıra, “akıllı tahta” öğretmen ve öğrencilere bilgileri, görüntüleri, animasyonları, ses veya videoları paylaşmak için bütünüyle yeni interaktif bir öğrenme ortamı sağlar. Ayrıca görsel, işitsel, uzamsal ve kinestetik gibi farklı öğrenme stillerini destekleyerek çoklu öğrenme ortamı sağlaması (Ö1)’in “Akıllı tahta içinde powerpointi de kullanarak farklı öğrenme stillerine sahip öğrencilere hitap edebiliyorum” görüşü bu cümleleri desteklemektedir. Bunların yanı sıra öğretmenlerin “Kültür ve Miras” öğrenme alanının öğretiminde kullandıkları materyaller sıklık durumlarına göre şu şekildedir:

- Fotoğraf,
- Bilgisayar,
- Atlas,
- Maket,
- Dergiler.

Bu materyallerin derste kullanılmadan önce incelenip hakkında bilgi sahibi olunması, ders öncesi gerekli hazırlıkların yapılması, bütün öğrencilerin görüp duyabileceği şekilde teknik alt yapıyla sunulması araştırmaya katılan öğretmen ve öğretmen adaylarının vermiş oldukları görüşleri açısından önemlidir.

Tablo 5. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanında kendilerine ait materyal geliştirme durumlarına ilişkin görüşleri

Materyal geliştirme	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Materyal geliştirmedim	3	3
Kendi geliştirdiğim materyallerim var	1	1
Toplam	4	4

Tablo 5’de incelendiğinde öğretmenlerin “kültür ve miras” öğrenme alanında kendilerine ait geliştirdiği materyalin olup olmama konusuna ilişkin “materyal geliştirmedim” ve “kendi geliştirdiğim materyallerim var” şeklinde görüş belirtmişlerdir. “kültür ve miras” öğrenme alanında katılımcı öğretmenlerin üçü ve öğretmen adaylarının da üçü olmak üzere toplamda altı öğretmenin “materyal geliştirmedeği” görülmüştür. Bu konuda öğretmen görüşlerinden alınan doğrudan alıntı ifadeleri şu şekildedir:

- “Bulabildiğim hazır materyalleri kullanıyorum”(Ö3).
- “Soru cevap şeklinde hazırlamış olduğum puzzle tamamlama materyalim var”(ÖA4).
- “Zaman sorunu ve malzemeye ulaşma nedeniyle hazır materyalleri kullanıyorum”(ÖA2).
- “Materyal geliştirmede bazen kendimi yeterli görmüyorum”(ÖA3).

Örnek alıntılardaki öğretmen görüşlerine göre, öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanında hazır olan materyallerin kullanmayı tercih ettikleri görülmektedir. Bu

durum öğretmen ve öğretmen adaylarının tasarım açısından kendilerini yeterli görmemekle birlikte zaman yetersizliği ve malzemeye ulaşamama sebebiyle materyal geliştiremedikleri şeklinde yorumlanabilir.

“Kültür ve miras” öğrenme alanının işlenmesinde öğretmenlerden biri ve öğretmen adaylarından da bir tanesi “*kendi geliştirdiğim materyallerim var*” görüşünü belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmen görüşlerinden alınan doğrudan alıntı ifadeleri aşağıda sunulmuştur:

- “O dönemi anlatan bir hikâye tarzında bir video hazırladım”(Ö2).
- “Hazırlamış olduğum sunulardan faydalanıyorum” (ÖA1).
- “Dönemin devlet başkanları, kuruluş yerleri, tarihleri, yıkılış nedenleri ile ilgili bilgi kartları hazırladım”(ÖA1).

Verilen cevaplara bakıldığında materyal hazırlayan öğretmenlerin hazırlamayan öğretmenlere göre kendilerini gerek tasarım gerekse hazırlama aşamasında daha yeterli oldukları sonucuna ulaşmak mümkündür.

Tablo 6. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanının hangi konularında materyal kullandıklarına ilişkin görüşleri

Konulara göre materyal kullanımı	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Orta Asya da kurulan ilk Türk devletleri	1	4
İpek yolunun gösteriminde	2	1
Tüm konularda kullanmaya çalışıyorum	2	-
Orta Asya'nın konumu	1	-
Toplam	6	5

Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanının öğretiminde materyali daha çok hangi konularda kullandıklarına ilişkin bulgular incelendiğinde; “*Orta Asya da kurulan ilk Türk devletleri*” konusunda kullandıkları görülmektedir. Öğretmenlerden bir tanesi, öğretmen adaylarından da dört tanesi olmak üzere toplamda beş öğretmenin en çok “*Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletleri*” konusunu işlerken materyal kullandıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda öğretmen görüşlerinden alınan doğrudan alıntı ifadelerden bazıları şu şekildedir:

- “*Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin tanınmasında görsellik ihtiyacından dolayı bu konuda kullanmayı tercih ediyorum*”(ÖA1).
- “*Orta Asya'da kurulan ilk Türk devletlerinin harita üzerinde gösterimi ve daha çok bilginin bu konuda olması sebebiyle bu konuda materyal kullanma ihtiyacı duyuyorum*”(ÖA4).

Bu konu, Türklerin tarih sahnesine çıkışından itibaren ve devlet teşkilatlarının kuruluşlarından bu yana örf ve adetleriyle ün yapmış olmasına, köklü bir tarihe sahip olmasına vurgu yapmaktadır. İlk Türk devletleri denince Asya ve Avrupa'da kurulan Türk devletlerini ele almak gerekmektedir. Bunlar arasında Asya Hun İmparatorluğu, Avrupa Hun Devleti, Göktürk Devleti ve Uygurlar en başta gelmektedir. Konunun geniş kapsamlı olması ve bol bol görsele hitap etmesinden dolayı ve aynı zamanda harita bilgisine ihtiyaç duyulması bu konuda materyal kullanma ihtiyacını gerekli kıldığı söylenebilir.

Öğretmenlerin “kültür ve miras” öğrenme alanında materyali daha çok hangi konularda kullandıklarına bakıldığında öğretmenlerden ikisi, öğretmen adaylarından da bir tanesi “*İpek yolunun gösterimi*” kısmında kullanma ihtiyacı duyduklarını belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmen görüşlerinden alınan doğrudan alıntı ifadelerden biri şu şekildedir:

- “*İpek yolunun nereden nereye uzandığını somutlaştırma ve bu yola hangi devletlerin sahip olduğunu gösterme gereğinden dolayı materyal kullanılmalı*”(ÖA2).

ÖA2'nin vermiş olduğu cevaptan hareketle ipek yolunun dünya tarihindeki en önemli rollerinden birisi, Doğu ve Batı kültürleri arasında bir köprü kurmasıdır. Doğu'nun zengin

medeniyeti Batı uygarlığını ve ticaretini geliştirmiş, Avrupa coğrafyası içine sıkışmış kalmış olan Batı uygarlığının yeni ufuklara yelken açmasına katkı sunmuştur. Bu yolun öneminin öğrenciler tarafından kavranması için haritalardan, akıllı tahtalardan ve atlaslardan yararlanılması önemli olduğu düşünülmektedir.

Diğer taraftan öğretmenlerden ikisi, “kültür ve miras” öğrenme alanında materyali “*Tüm konularda kullanırım*” şeklinde görüş belirtmelerinin yanı sıra “*Orta Asya’nın konumu*” konusunda da kullandıklarını ifade etmişlerdir.

- “*Öğrenme alanının tamamının görsel ve harita ile anlatma ihtiyacından dolayı tüm konularında materyal kullanma ihtiyacı duyuyorum*” (Ö1).

Tablo 7. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanını anlatırken hangi konularda zorlandıklarına ilişkin görüşleri

Zorlanılan konular	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Her konusunda zorlanırım	1	3
Destanlar ve kavramlar	2	-
Orta Asya’da kurulan ilk Türk İslam devletleri	1	-
Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletleri	1	1
Türk-İslam kültür ve uygarlığı	-	1
Toplam	5	5

Tablo 7 incelendiğinde öğretmenlerden bir tanesinin, öğretmen adaylarından da üçünün “kültür ve miras” öğrenme alanını anlatırken “*her konuda zorlandıkları*” görüşünü belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmen görüşlerinden alınan doğrudan alıntı ifadelerinden dört tanesi aşağıda verilmiştir:

- “*Konuların yoğun ve uzun olması sebebiyle zorlanıyorum*” (Ö1).
- “*Konu ve kazanım yoğunluğu var*” (ÖA1).
- “*Zaman sıkıntısı yaşıyorum*” (ÖA4).
- “*Konuların bazıları öğrenciye çok soyut geliyor*” (ÖA4).

Hem öğretmenlerin hem de öğretmen adaylarının vermiş oldukları ortak görüşler neticesinde bu öğrenme alanının öğretiminde zorlanmalarının nedenleri olarak aşağıdaki sebepler gösterilebilir:

- Kültür ve miras öğrenme alanında somut ve soyut öğelerin yer alması,
- Türk kültürünü oluşturan yapı taşı olan öğelerden hareketle kültürün korunması ve geliştirilmesini sağlayacak bir milli bilincin oluşturulmasını da amaçlaması ve konunun zaman alması,
- Konuların yoğun olması.

Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanını anlatırken zorlandığı diğer konular arasında “*Türk İslam kültür ve uygarlığı, destanlar ve kavramlar ile Orta Asya’da kurulan ilk Türk İslam devletleri*” olmuştur.

Tablo 8. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanını inceleme durumlarına ilişkin görüşleri

Öğrenme alanını inceleme	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Farklı yayınevlerinden inceleme yaparım	2	4
Güvenilir sitelerden incelerim	2	1
Sadece ders kitabına bağlı kalırım	1	-
Toplam	5	5

Tablo 8 incelendiğinde öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanını çeşitli ders kitabı ya da farklı kaynaklardan inceleme durumlarına göre en fazla “*farklı yayınevlerinden inceleme yaparım*” ve “*güvenilir sitelerden incelerim*” ifadesinde buldukları sonucuna ulaşılmıştır.

Öğretmenlerin ikisi, öğretmen adaylarının da dördü ek kaynak kullanma konusunda “farklı yayınevlerinden inceleme yaparım” şeklinde görüş belirtmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerden alınan doğrudan alıntı ifadelerden örnekler aşağıda verilmiştir:

- “Öğrencilere aktaracağım bilgilerin eksik olmaması için ve ekstra verebileceğim bilgileri belirlemek amacıyla araştırma yaparım” (Ö1).
- “Konuyu farklı açılardan görebilmek için inceleme yaparım” (Ö2).
- “Farklı kaynakların aynı konuyu nasıl anlattığını görebilmek adına inceleme yapıyorum”(ÖA4).

Yukarıda yer alan ifadelerine göre öğretmenler “kültür ve miras” öğrenme alanını farklı yayınevlerinden edindikleri kaynakları inceleyerek işledikleri konularda eksik bir kısmın kalmamasını ve konuyu daha geniş açıdan görebilmeyi amaç edinmiş olabilecekleri söylenebilir. Böylelikle öğrencilerin bu öğrenme alanında karşılına çıkabilecek ekstra bilgi eksikliklerinin önüne geçilmiş olunacaklarını görüşler doğrultusunda söylemek mümkün olacaktır.

Yine öğretmenlerin ikisi diğeri aday olmak üzere üçü doküman incelemesi kapsamında konu hakkında güvenilir sitelerden inceleme yaptıklarını ifade etmişlerdir. Bu konuda öğretmenlerden Ö2'nin “Doküman analizini eğitim bilişim açısından zaman buldukça yapıyorum” ifadesiyle milli eğitimin desteğiyle yürütülen siteden incelemelerinin olduğunu belirtmiştir. Diğer taraftan öğretmenlerden bir tanesi “sadece ders kitabına bağlı kalırım” şeklinde görüş belirtmiştir. Bu konuda öğretmenlerin görüşlerinden alınan doğrudan alıntı ifade örneği şöyledir:

- “Öğrenci seviyesine uygun, anlaşılır olması sebebiyle tercih ettim”(Ö1)

Bu ifadelerden de anlaşılacağı üzere öğretmenler genel olarak MEB ders kitabından ziyade farklı yerlerden inceleme yaptıkları söylenebilir.

Tablo 9. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kavimler göçü” konusunu anlatırken derse nasıl giriş yaptıklarına ilişkin hakkındaki görüşleri

Kavimler göçü konusuna giriş	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
İnsanlar neden göç eder? sorusunu sorarak	1	3
Kavimler göçü haritasını göstererek	2	2
Drama yöntemini kullanarak	2	1
Göçü anlatan videolar kullanarak	2	-
Kavimler göçünün tanımını yaparak	-	1
Konuyla ilgili hikâyeler anlatarak	-	1
Toplam	7	8

Tablo 9'a göre öğretmenlerin “kavimler göçü”nü anlatırken derse nasıl giriş yaptıklarına bakıldığında genel anlamda “insanlar neden göç eder? sorusunu sorarak”, “kavimler göçü haritasını göstererek” ve “drama yöntemini kullanarak” derslerine başlamaktadırlar. Görüşmeye katılan öğretmenlerden biri, öğretmen adaylarından da üçü kavimler göçünü anlatırken derse “insanlar neden göç eder?” sorusunu sorarak başladıkları görülmektedir. Bu konuda öğretmen adaylarından ÖA4 şunu örnek vermektedir: “Suriye'den ülkemize göç olayını örnek veriyorum. Ardından insanların oralardan neden göç etmiş olabileceklerini soruyorum”. Yine öğretmen adaylarından ÖA2 “Siz o dönemde yaşamış olsaydınız neden göç ederdiniz?” diyerek konuya giriş yaptığını belirtmiştir. Ö1 öğretmeni ise konuya direkt “İnsanlar buldukları yerden neden farklı yerlere göç eder ya da göç etmek zorunda kalır?” sorusunu sorarak derse giriş yaptığını ifade etmiştir. Öğretmen ve öğretmen adaylarının vermiş olduğu görüşler neticesinde soru sormak öğrencide merak uyandıracak gibi konuya olan ilgiyi arttıracak ve ön bilgilerini harekete geçirerek yeni öğrenilecek konuya öğrencileri hazır hale getireceği söylenebilir.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının ikiser kişi “kavimler göçü haritasını göstererek” derse başladıkları ifade etmişlerdir. Bu duruma ilişkin olarak Ö2 öğretmeni “O bölgeye sahip olan bilgilerle donatılmış harita özellikle kavimler göçü haritasını göstererek derse başlarım” şeklinde derse giriş yaptığını ifade etmiştir.

Yine görüşmeye katılan öğretmenlerin ikisi, öğretmen adaylarından da bir tanesi kavimler göçü konusunu anlatırken derse “*drama yöntemini kullanarak*” başladığını ifade etmiştir. Bu duruma ilişkin olarak Ö3 öğretmeni “*Derslerde drama yönteminin kullanılmasıyla tarih ve edebiyat gibi konular canlandırılarak anlamlı hale getirilerek öğrenilmiş olur. Aynı zamanda öğrenciler bu yolla sebep ve sonuçları anlama yeteneklerini geliştirirler. Ayrıca dramanın düşünce ve olayları, mantıklı bir sıraya koyma yeteneğini geliştirmeye katkı sağlayacağı da söylenebilir*” şeklinde görüşünü belirtmiştir.

Bunların yanı sıra görüşmeye katılan öğretmenler kavimler göçü konusuna giriş yaparken derse “*göç kavramının tanımını yaparak*”, “*göçü anlatan videolar kullanarak*”, “*kavimler göçünün tanımını yaparak*” ve “*konuyla ilgili hikâyeler anlatarak*” giriş yaptıklarını ifade etmişlerdir.

Tablo 10. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “ilk Türk/Türk-İslam devletlerinin özellikleri” konusunu anlatırken Türk büyüklerin hayatlarından ve destanlardan yararlanma durumlarına ilişkin görüşleri

Türk büyükleri ve destanlar	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Yararlanırım	4	3
Yararlanmam	-	1
Toplam	4	4

Tablo 10 incelendiğinde öğretmenlerin dördünün, öğretmen adaylarının da üçünün ilk Türk-İslam devletlerinin özelliklerini anlatırken “*Türk büyüklerinin hayatlarından yararlandıkları*” görülmektedir. O dönemde yaşamış kişilerin yazmış olduğu ürünleriyle yaşadıkları yöre arasında bir bağ vardır. Çünkü hangi devlet çatısı altında yaşanmışsa o devletle ilgili bilgilerin o dönemde yazılmış eserlere yansması muhakkaktır. Öğrenciler bu eserleri incelerken işlenen devlet hakkında dolaylı olsa da bilgi sahibi olacakları söylenebilir. Görüşmeye katılan öğretmenlerin yedisi ilk Türk İslam devletlerinin özelliklerini anlatırken “*Kaşgarlı Mahmut, Alparslan, Gazneli Mahmut, Bilge Kağan*’dan bahsederek konuları işlediklerini belirtmişlerdir.

Öğretmenlerin Orta Asya’da kurulan ilk Türk-İslam devletlerinin özelliklerini anlatırken destanlardan faydalanma durumlarına ilişkin görüşlerine bakıldığında öğretmenlerin yedisi “*destanlardan faydalandıklarını*” da ifade etmişlerdir. İnsanlık, tarihin en eski dönemlerinden itibaren duygu, düşünce ve hayalleriyle yoğurduğu kültürel mirasını sözler aracılığıyla korumuş ve gelecek kuşaklara aktarmıştır. Bu anlamda da sosyal bilgiler dersinde kullanılan metinler, amaçları gerçekleştirmek için birer araç olduğu söylenebilir. Destanlarda da toplumu geniş ölçüde ilgilendiren olayları konu edinen bilgiler yer almaktadır. Destanlarda yer alan bu bilgilerden hareketle hangi destanın hangi devlet zamanında oluşturulduğunu belirlenerek devletler hakkında bilgi sahibi olunabileceğini söylemek mümkündür. Bu konuda öğretmen görüşlerinden doğrudan alıntı ifadelerinden dördü aşağıda verilmiştir:

- “*Daha çok çıkarım yapmak amacıyla faydalanırım. Özellikle Alparslan’ın ve Yusuf Has Hacıp’in konuşmalarından*”(Ö1).
- “*Konuyu pekiştirmek amacıyla kullanırım*”(Ö3).
- “*Okuma alışkanlığı kazandırmak amacıyla faydalanırım. Ayrıca Alparslan’ın başarılı mücadelelerinin yanı sıra Melikşah’ın döneminde eğitim ve bilimsel faaliyetlere vermiş olduğu önemden, açtırmış olduğu medresenin öneminden bahsediyorum*”(ÖA2).
- “*Öğrencilerin ilgisini çekmek amacıyla faydalanıyorum*”(ÖA4).

İlk Türk-İslam devletlerinin özelliklerini anlatırken Türk büyüklerinin hayatlarından ve destanlardan yararlanma durumlarına bakıldığında öğretmen adaylarından ÖA4 “*Türk büyüklerin hayatlarından devletlerin destanlarından yararlanmam*” ifadesini belirtmiştir. Ayrıca öğretmen adayı “*Bu şekilde ders işlemenin zaman alıcı*” olduğunu ifade etmiştir.

Tablo 11. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “geçmişten günümüze devam eden Türk kültürüne ait unsurlar” konusuyla ilgili etkinlikler yapma durumlarına ilişkin görüşleri

Etkinlik yapma	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
İçeriğe dönük etkinlik yaparım	3	2
Herhangi bir etkinlik yapmam	1	2
Toplam	4	4

Tablo 11’e göre, geçmişten günümüze devam eden Türk kültürüne ait unsurlar ile ilgili etkinlikler yapma durumlarına bakıldığında öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşleri “içeriğe dönük etkinlik yaparım” ve “herhangi bir etkinlik yapmam” olarak gruplanmıştır. Görüşmeye katılan öğretmenlerin üçü ve öğretmen adaylardan da ikisi Türk kültürüne ait unsurlar ile ilgili “içeriğe dönük etkinlik yaparım” şeklindedir. Bu konuda öğretmen ve öğretmen adaylarının görüşlerinden alınan doğrudan alıntı ifade örnekleri şunlardır:

- “Evdaki baba örneğinden faydalanarak örnekler veririm” (Ö4).
- “Öğrencinin konuyla ilgili görüşlerini alarak hikâye yazmalarını isterim” (Ö1).
- “Nevruz bayramını sınıfta temsilen birlikte kutlamaya çalışıyoruz” (ÖA1).
- “Düğünlerimizle ilgili yapıyorum aynı zamanda asker uğurlamasını müzikle yapıyoruz” (ÖA3).
- “Eskiden gelen ve hala devam eden gelenek ve göreneklerimizle ilgili etkinlik yapıyorum”(Ö2).

Bu bulgulara dayalı olarak, görüşmeye katılan öğretmenlerin konuların içeriğine dönük etkinlik yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır. Kültür ve miras öğrenme alanına ilişkin yer alan konularla ilgili etkinliklerin Türk kültürünü hem tanıtıcı hem de öğretici anlamda olması ve öğretmenlerin yapmış oldukları etkinliklerle dersleri işlemeleri öğrenmeyi daha da kalıcı hale getireceği söylenebilir.

Görüşmeye katılan öğretmenlerin biri, öğretmen adaylarından da iki tanesi Türk kültürüne ait unsurlar ile olarak “herhangi bir etkinlik yapmam” görüşünde bulunmuşlardır. Bu bulgulardan hareketle öğretmenlerin Türk kültürüne ait unsurlara çok fazla değinmedikleri şeklinde yorumlanabilir.

Tablo 12. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “İslam tarihi” konusunu anlatırken konuya nasıl giriş yaptıklarına ilişkin görüşleri

İslam tarihine giriş	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Materyallerden yararlanarak	2	2
Geçmişle günümüzü karşılaştırarak	2	1
İslamiyet’in yayılış coğrafyasını göstererek	1	1
Peygamberlerin hayatlarından örneklerle	1	1
Toplam	6	5

Tablo 12’ye göre öğretmenlerin ve öğretmen adaylarından toplamda dördü konuya “materyallerden yararlanarak” giriş yaptıkları görülmektedir. Bu konuda doğrudan alıntılanan öğretmen görüşlerinden biri şu şekildedir: “O devri anlatan kısa animasyonlardan yararlanıyorum” (Ö2). Yine öğretmenlerden biri “İslamiyet’in geldiği coğrafyayı, o zamanı anlatan kısa animasyonlar ile resimler göstererek” (Ö3) konuya giriş yaptığını ifade etmiştir. Öğretmen adaylarından birisi de “O dönemi anlatan ramazan akşamları TV’de gösterilen videolardan yararlanarak derse giriş yapıyorum” (ÖA3) şeklinde konu anlatımına başladığını söylemiştir. Öğretmenlerin bu görüşleriyle kültür ve miras öğrenme alanında İslam tarihine giriş konusunda da materyal kullandıkları söylenebilir.

Görüşmeye katılan iki öğretmen ve bir öğretmen adayı İslam tarihini anlatırken konuya “geçmişle günümüzün olaylarını karşılaştırarak” başladıklarını söylemişlerdir. Bu konuda doğrudan alıntılanan öğretmen görüşlerinden birisi şöyledir: “Cahiliye devri ile günümüzü karşılaştırıyorum. O dönemde yaşam şartları ile günümüzün yaşam şartlarını anlatarak öğrenciden çıkarım yapmasını istiyorum”(Ö4). Yine

öğretmenlerden bir diğeri ise “İslamiyet’in doğuşundan önceki ve sonraki dönemde yaşam şartlarını sunarak karşılaştırmalarını istiyorum” (Ö1) görüşünde bulunmuştur.

Görüşmeye katılan birer öğretmen ve öğretmen adayı İslam tarihini anlatırken konuya “İslamiyet’in yayılış coğrafyasını anlatarak/göstererek” giriş yaptıkları görülmektedir. Bu bulgudan hareketle öğretmenlerin İslamiyet’in yayılış coğrafyasını anlatırken çeşitli materyallerden yararlanmış olabileceklerini söylenebilir. Diğer taraftan görüşmeye katılan öğretmen ve öğretmen adaylarından toplamda ikisi İslam tarihini anlatırken konuya “Peygamberlerin hayatlarından örnekler vererek” konuya başladıklarını belirtmişlerdir.

Tablo 13. Öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanında ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yaptıklarına ilişkin görüşleri

Ölçme ve değerlendirme	Öğretmen	Öğretmen Adayı
	f	f
Farklı yayınevlerinden inceleme yaparım	-	4
MEB kitabından faydalanırım	3	-
Zümre çalışmalarından	2	2
Toplam	5	6

Tablo13’e göre öğretmenlerin “kültür ve miras” öğrenme alanında ölçme ve değerlendirme işlemini öğretmenlerin üçü “MEB kitabından faydalanırım” görüşünde bulunurken, öğretmen adaylarının tamamı ise “farklı yayınevlerinden inceleme yaparım” görüşünde bulunmuşlardır. Bu konuya ilişkin öğretmen adaylarından elde edilen doğrudan alıntı ifadeleri aşağı verilmiştir:

- “Çok geniş bir öğrenme alanı olması sebebiyle değerlendirme kısmının geniş kaynaklı yapılmasından yanayım. Bu sebeple farklı yayınevlerinin hazırlanmış olduğu değerlendirme kısımlarından, zümre çalışmalarından alternatif ölçme ve değerlendirme yöntemlerinden de yararlanıyorum (Balık kılçığı...) (ÖA1).
- “Farklı yayınevlerinden konuyu daha geniş görebilmek ve farklı değerlendirme sorularına ulaşabilmek için diğer kaynaklara yöneliyorum” (ÖA3).
- “Farklı yayınevlerinin hazırladığı kaynaklarda farklı ölçme ve değerlendirme yöntemleri olması aynı zamanda akılda kalıcı, öğretici ve pratik konuyu özetleyici bilgilerin yer almasından dolayı tercihim farklı yayınevleri olmaktadır” (ÖA4).

“Kültür ve miras” öğrenme alanında ölçme ve değerlendirme işlemini iki öğretmen ve dört öğretmen adayı “Zümrelerinin hazırlanmış olduğu değerlendirme sorularından” da faydalandıklarını belirtmişlerdir. Bu ifadeye dayanarak öğretmen ve öğretmen adaylarının zümre öğretmenlerinin ölçme ve değerlendirme konusunda işbirliği içerisinde çalıştıkları söylenebilir bu konuya ilişkin öğretmenlerden birisinin ifadesi şu şekildedir:

- “Zümrelerimin farklı form sitelerinde hazırlanmış olduğu ölçme ve değerlendirmeyle ilgili çalışmalarını var ve bunları kullanmayı tercih ediyorum” (Ö4).

4. Tartışma, Sonuç ve Öneriler

Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersi öğretim sürecinde altıncı sınıf “kültür ve miras” öğrenme alanına ilişkin uygulamalarının ve pedagojik içerik bilgilerinin incelendiği bu çalışmada ilgili alan yazına katkı sağlayan birtakım sonuçlar elde edilmiştir. Araştırmada ulaşılan sonuçlara göre; öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanına farklı yollarla başladıkları ancak çok az öğretmenin öğrenme alanını tanıtıcı bilgi verdikleri anlaşılmıştır. Özellikle öğretmen ve öğretmen adaylarının öğrenme alanına başlamadan önce öğrencilere öğrenme alanı öncesi konular hakkında bilgi vermesi özellikle kazanım bilgisini aktarması derse başlamada ön şart kabul edilmelidir. Çünkü kazanım bilgisi öğrencilerin öğrenme alanı sonunda neleri yapabileceklerini gösteren bir süreçtir. Bununla birlikte kazanım bilgisi vererek derse

başlamak öğretmenin ne anlatacağından çok öğrencinin neleri öğreneceğini fark etmeleri açısından önem arz ettiği söylenebilir.

Sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanına başlarken farklı yöntem ve teknikler kullanmış oldukları sonucuna ulaşılmıştır. Bu anlamda görüşmeye katılan öğretmenlerin, yeterli süre ve fırsat tanınan herkesin öğrenebileceğini düşündüklerini ve bu doğrultuda hareket ederek öğrenme alanına farklı yöntem ve tekniklerle başladıkları, öğretim sürecinin sürdürülmesinde, öğrenmenin etkili bir şekilde gerçekleşmesi için de tek bir yöntem ya da teknik kullanmak yerine dersin ve konunun amaçlarına uygun olacak biçimde farklı yöntem ve teknikler seçtikleri söylenebilir. Bu konuda gerek öğretmenin, gerekse öğrencilerin işini kolaylaştıracak ve etkili öğrenme ve öğretmeyi gerçekleştirecek yöntem ve tekniklerin işe koşulması, sınıftaki öğrenme-öğretme etkileşiminde izlenen çeşitli ilkeler, stratejiler yanında etkili ve başarılı bir sonuç elde edebilmede bu yöntem ve tekniklerin rolü yadsınamaz gerçekliktir (Can ve diğ., 1998). Görüşmeye katılan öğretmen ve öğretmen adaylarının belirli bir içeriğin öğretiminde öğrencilerin öğrenme alanı öncesinde hazırbulunmuşluklarını sağlamak için çeşitli yollara başvurdukları sonucuna varılmıştır.

Öğrenme alanına başlamadan ya da derse gelmeden önce öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin çoğunun ders planı hazırladıkları tespit edilmiştir. Ders planının yapılması, diğer bir ifade ile önceden konulara dönük hazırlıkların yapılması zaman açısından tasarruf sağlayacağı gibi öğretmenin öğretim sürecinde neyi, niçin ve nasıl yapacağını düşünmesini sağlayarak öğretimin verimini arttıracığı söylenebilir. Çünkü öğretimin planlanması öğretilmekte neleri ne zaman yapacağını, hangi yöntem, teknik, kaynak ve materyalleri kullanacağını ve öğrenenleri nasıl değerlendirmesi gerektiğinin bilinmesinde etkili olmakla birlikte planlamanın yapılması öğretmenlerin öğretim sürecinde etkinliklerin rastlantıya bırakmadan, açık ve önceden belirlenmiş bir düzen içerisinde takip edebilmelerine olanak sağlar (Hesapçioğlu, 2008).

Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin “kültür ve miras” öğrenme alanında genel anlamda materyalleri kullanma durumları incelendiğinde farklı materyaller kullandıkları belirlenmiştir. Bu sonuç öğretmenlerin çoklu öğretim ortamı oluşturarak derslerini işledikleri sonucunu oluşturmuştur. Issa, Cox ve Killingsworth (1999) ve Mock (1999)'un yapmış oldukları çalışmalarda, çoklu ortamın öğretim ortamına kazandırdığı avantajlar arasında; öğrenmede öğrencinin ilgisini uyanık tutmak ve öğrenilecek konuyu görsel ve işitsel uyarıcılarla destekleyerek konunun anlaşılmasını kolaylaştırmak olduğunu belirtmişlerdir. Bu bağlamda araştırmanın katılımcıları olan sosyal bilgiler öğretmen ve öğretmen adaylarının farklı materyaller kullanarak öğrenme- öğretim süreçlerini etkili hale getirdikleri söylenebilir.

Öğretmenlerin “kültür ve miras” öğrenme alanında ders konularını işlerken materyal olarak en fazla harita kullandıkları belirlenmiştir. Ulusoy ve Gülüm (2009) tarafından sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konularında öğretmenlerin materyal kullanımına ilişkin yapılan araştırmada da öğretmenlerin derslerde en çok harita, fotoğraf ve resim kullandıkları sonucuna varılmıştır. Bu durum sosyal bilgiler dersinde konular işlenirken dersin içeriğine dönük materyal kullanımında haritalardan vazgeçilemeyeceğini göstermektedir. Çünkü Sosyal bilgiler dersinde etkili bir öğretimin temel şartlarından bir tanesi harita kullanımudur (Ünal, 2008). Coğrafya ve tarih konularının öğrencinin kavramasına uygun hale getirilmesinin büyük ölçüde haritalarla mümkün olabileceği söylenebilir. Yine İslam tarihinin anlatımında derse İslam coğrafyasının yayılış sahalarının gösterimiyle başlanması harita kullanımının önemini ve etkisini göstermektedir denilebilir. Çoğu zaman sayfalarca anlatılması zor olan bilgilerin, konuların o konuya ait bir harita yardımı ile çok daha etkili sunulması mümkün olabilmektedir (Kayan, 2000, s.14).

Hem öğretmenlerin hem de öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanında konuları somutlaştırarak öğrencilerin daha iyi anlamalarını sağlamak ve içeriği zenginleştirmek amacıyla destanlardan yararlandıkları belirlenmiştir. Akın (2008) tarihi kaynaklar içerisinde destanların yeri ve önemi adlı çalışmasında; destanlarda yansıyan inançlar, olaylara bakış tarzı, dini ve millî motifler, aile

içi ilişkilerle ilgili detaylar, toplumun olaylar karşısında geliştirmiş olduğu değer yargılarının dolaylı olarak günümüz yaşantısında da varlığını sürdürmekte olduğunu vurgulayarak, tanınmak istenen herhangi bir millete ait destanlar incelenerek, o millet hakkında bilgi ve fikir sahibi olunabileceğini belirtmiştir. Destanların konuları gerçek olaylara dayanmaktadır. Destanlardan geçmişte yaşanan olaylar ile yaşandığı yerler ve destanda geçen karakterler genel hatlarıyla öğrenilebilir. Ayrıca o döneme ait toplumların kültürleriyle ilgili fikirler ve hiç bilinmeyen bilgilere de edinilebilir (Demir ve Dursun, 2006). Buradan hareketle destanlar konuların pekiştirilmesinde, öğrenciye çıkarım yaptırılmasında ve öğrencinin ilgisini derse daha fazla odaklanması amacıyla kullanılabilirliğini söylemek mümkündür.

Yangın (2011) çalışmasında, öğrenme-öğretme sürecinde kullanılan materyallerin öğretimi desteklemek amacıyla konuya uygun seçilerek kullanılması, konuları canlı hale getirmekle birlikte öğretim sürecini zenginleştirerek öğrenmeyi daha da kalıcı hale getirdiğini belirtmiştir. Davis (2003) ise çalışmasında konu alan bilgisi yetersiz ya da sınırlı olan öğretmenlerin materyal kullanımında ve hazırlamada sıkıntı yaşadığını belirtmiş olsa da görüşme sorularından hareketle öğretmenlerin çoğunluğu kültür ve miras öğrenme alanına dönük zaman yetersizliği, kendini yeterli görmeme gibi nedenlerden dolayı materyal geliştiremediklerini belirtmişlerdir. Bu durum düşündürücü olsa da öğretmenlerin bir kısmının farklı konu tiplerinin öğretimi için birtakım materyaller geliştirdikleri de sonuçlar arasındadır. O dönemi anlatan hikâye tarzında bir video hazırladıkları, konuların içeriğine dönük sunulardan faydalandıkları, soru-cevap etkinliği oluşturdukları ve dönemin devlet başkanları, kuruluş yerleri, tarihleri, yıkılış nedenleri ile ilgili bilgi kartları hazırladıkları bu konuda ulaşılan bulgular arasındadır. Buradan hareketle materyal hazırlayan öğretmenlerin hazırlamayan öğretmenlere göre kendilerini gerek tasarım gerekse hazırlama aşamasında kendilerini daha yeterli hissedebilecekleri söylenebilir.

Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin konu içeriklerini daha iyi aktarabilmek için zorlandıkları konularda drama ve hikâyeye başvurduğu, aynı zamanda konuları günümüzle karşılaştırma yoluna gittikleri sonucuna varılmıştır. Morris ve Welch (2004) yapmış olduğu çalışmasında da öğrencilerin drama yöntemini, sosyal bilgiler konularını öğrenme ve düşünme becerilerini geliştirmede çok faydalı bulduklarını belirtmişlerdir.

Görüşme sorularından hareketle dört öğretmenin tüm konuları anlatırken zorlandığı, öğretmen adayı ve öğretmenlerden ikisinin de özellikle “Orta Asya’da kurulan ilk Türk devletleri” konularını anlatırken zorlandıkları tespit edilmiştir. Öğretmenlerin konuları anlatırken zorlanma nedenleri incelendiğinde, konu ve kazanım yoğunluğunun olması, zaman sıkıntısının yaşanması, öğrencilerin kavramları akılda tutamaması, konuların çok uzun ve soyut olması gibi faktörler gösterilmiştir. Benzer sonuçları Acar (2003), Arslantaş (2006) ve Atbaşı (2007) konuların anlatılırken zorlanma nedenlerinin içerik ve kazanım açısından yoğun olmaya bağladıklarını dile getirmişlerdir.

Filippone (1998), “İlköğretim seviyesinde sorgulama” adlı çalışmasında da belirttiği gibi öğretmenlerin öğrencilerin eleştirel düşüncelerine yardımcı olmak amacıyla sorulan soruları çeşitlendirdiği belirtilmiş olmakla birlikte yapılan bu çalışmada öğretmen ve öğretmen adaylarının bazı konularda derslere soru sorarak başladıkları sonucuna varılmıştır. Özellikle öğretmen ve öğretmen adaylarının kavimler göçü konusunu aktarırken soru yoluyla başlamaları öğrencide merak uyandıracak gibi konuya olan ilgiyi de arttıracak unutulmamalıdır. Yine bu sonucu Büyükalan da (2004) soru sormanın her türlü öğrenmenin başı olduğunu ve öğretmenlerin soru sormasının öğrencilerin fikirlerini açığa çıkarması, düşünceyi harekete geçirmesi ve merakın ortaya çıkarılması bakımından önemli olduğunu ifade etmesi konuya soruyla başlamanın eleştirel ve yaratıcı düşünmenin gelişimini desteklediğini ortaya koymaktadır.

Görüşmeye katılan öğretmen ve aday öğretmenlerin “kültür ve miras” öğrenme alanı konularına ilişkin kaynak ve doküman çeşitlendirme durumları kapsamında, öğrencilere aktarılan bilgilerin eksik olmaması, ekstra verilebilecek bilgilere ulaşarak bilgi ve kaynak çeşitliliğini sağlamak, konuları farklı açılardan görebilmek için farklı yayınevlerinden ve güvenilir sitelerden inceleme yaptıkları da

araştırmada ulaşılan bir diğer sonuçtur. Ersoy (2011) çalışmasında, Türk büyükleri, milli kültürümüzün önemli bir bölümünü teşkil ettiğini ifade etmektedir. Öğretmenler ile öğretmen adaylarının ilk Türk İslam devletlerinin özelliklerini anlatırken özellikle Kaşgarlı Mahmut, Alparslan, Gazneli Mahmut, Bilge Kağan gibi Türk büyüklerinin hayatlarından kesitler sunarak devletlerin özelliklerini işledikleri belirlenmiştir. Öğretmenlerin bu yöntemi kullanmasının hem Türk büyüklerinin hayatlarının (kısmen de olsa) öğrenilmesine hem de ders içeriğinin zenginleşmesine yardımcı olacağını söylemek mümkündür. Çünkü Türk büyükleri ortak yaşanmışlığın bir parçası olarak toplumun her kesimine mal olmuş kişiliklerdir.

Yapılan görüşmeler sonucunda öğretmenlerin “kültür ve miras” öğrenme alanıyla ilgili konuları işlerken geçmişten günümüze devam eden Türk kültürüne ait unsurlarla ilgili konularda bazı öğretmenlerin etkinlik yaptığı fakat yeterli düzeyde açıklayıcı bir biçimde etkinlik yapmadıkları sonucu elde edilmiştir. Gezi gözlem, müze gezileri, sanal müzeler gibi uygulamalı ve öğrencileri aktif kılacak etkinliklerin öğrenci başarısını arttıracığı gerçeğinden hareketle, kültür ve mirasla ilgili konularda bu etkinliklerin kullanılmasının faydalı olacağı düşünülmektedir. Şahan (2005)'a göre de yapılan müze gezileriyle öğrenciler farklı öğrenme yolları ile karşılaşarak somut bir kanıt elde etmiş olmakla birlikte geçmişin kültürlerine ve insanlarına karşı daha duygusal bağlar kurabilirler ve de bugünü ve geçmişi daha yakından ve içten anlayabilirler.

Öğretmen adaylarının ve öğretmenlerin ölçme ve değerlendirmeyi nasıl yapmış olduklarına ilişkin vermiş oldukları cevaplardan hareketle; öğretmen adaylarının farklı kaynaklardan faydalanarak ölçme ve değerlendirme yaptıkları belirlenirken, öğretmenlerinin çoğunun Milli Eğitim Bakanlığı sosyal bilgiler ders kitabından ve zümre çalışmalarından yararlandıkları sonucuna ulaşılmıştır. Buradan da anlaşılacağı üzere öğretmenlerin öğretmen adaylarına göre ölçme ve değerlendirme hususunda çok fazla araştırmaya girmeden kısıtlı olarak MEB kitabında yer alan ölçme ve değerlendirme tarzlarına bağlı kalarak öğretim sürecine yönelik değerlendirmeler yaptıkları söylenebilir. Bu da öğretmenlerin öğretmen adaylarına göre sınavlarda farklı ölçme ve değerlendirme tarzlarına yönelmediklerini sadece hazır olan formlarla yetindiklerini göstermektedir. Buna göre öğretmenlerin daha dar kapsamlı yani klasik ölçme ve değerlendirme çalışmaları yaptıkları şeklinde yorumlanabilir. Gelbal ve Kelecioğlu (2007) da yaptıkları çalışmalarında öğretmenlerin daha çok klasik ölçme değerlendirmeye açıkça meyilli oldukları sonucu ile araştırmanın bu bulgusu örtüşmektedir.

Araştırmada ulaşılan tüm sonuçlar birlikte değerlendirildiğinde, öğretmen ve öğretmen adaylarının sosyal bilgiler dersinde “kültür ve miras” öğrenme alanına ilişkin pedagojik içerik bilgileri genel anlamda yeterli olsa da bir takım farklılıklarının olduğu ve birbirlerine göre eksik yönlerinin var olduğu sonucuna ulaşılmıştır. Öğretmen ve öğretmen adaylarının öğrenme alanına girişlerini birbirinden oldukça farklı olduğu; derse planlı girme hususunda öğretmen adaylarının daha hassas oldukları ve hazırbulunuşluluğu sağlamada benzer işlemleri yaptıkları belirlenmiştir. Öğretmenlerin öğretmen adaylarına göre ders anlatımında daha farklı ve çeşitli materyaller kullanırken öğretmen adayları sadece harita, video ve fotoğraflar kullandıkları ve bunları farklı konularda kullanmaya özen gösterdikleri, hem öğretmen hem de öğretmen adaylarının genellikle kendi materyallerini geliştirmedikleri hazır materyalleri kullandıkları, öğretmenler öğretmen adaylarının sadece ders kitaplarını yeterli görmeyip farklı dokümanlardan öğrenme alanına ilişkin incelemeler yaptıkları tespit edilmiştir. Ayrıca öğretmen adaylarının “kültür ve miras” öğrenme alanı konularının anlatımında bütün konularda zorlanırlarken öğretmenlerin zorlandığı konuların ise bireysel olarak farklılaştığı bulgusu elde edilmiştir. Öğretmen ve öğretmen adaylarının uygulamada tercih ettikleri yöntem ve tekniklerinin çeşitli olduğu fakat yeterli düzeyde olmadığı ve bu hususla ilgili öğretmen ve öğretmen adaylarının birbirine benzediği, öğretmen adaylarının öğretmenlere göre daha farklı kaynaklardan faydalanarak ölçme ve değerlendirme yaptıkları sonucuna ulaşılmıştır.

Tüm bu ulaşılan sonuçlar ışığında sosyal bilgiler öğretiminde konuların genellikle tarihsel içerikli olması nedeniyle harita kullanımının artırılması önerilebilir. Dahası bu konuda öğretmenleri teşvik edici çalışmaların düzenlenmesi öğretim sürecini güçlendirebilir. Bunun yanında öğretmen yetiştiren

fakültelerde harita kullanımını arttıracak yöntemlere ağırlık verebilir. Bunlara ek olarak yıl içerisinde yapılan materyallerin saklanıp konusuna göre ders esnasında kullanılması yararlı olabilir. Aynı zamanda öğretmenlerin çeşitli konuların içeriklerine dönük materyal geliştirebilmeleri için hizmet içi eğitimler verilmesinin yanında ilgili bakanlık bu öğrenme alanına dönük materyallerin geliştirilmesine ve ulaşılabilir olmasına olanak sağlayabilir. Çünkü eğitim ortamlarında materyalleri kullanmak, öğrenende somut yaşantıların ve dolayısıyla edinmiş oldukları bilgilerin daha fazla kalıcı olmasını sağlayacağı aşikârdır (Çelikkaya, 2013). Ayrıca öğretmenlerin içerik bilgisine odaklanırken pedagojik bilgileri göz ardı etmemeleri için imkânlar geliştirilebilir. Yine öğretmenlerin derslerinde konuların kalıcılığını daha da arttırmak amacıyla drama, hikâye ve videoları daha sık kullanmaları önerilebilir. Konuların anlatımında somutlaştırma adına günlük hayatla ilişkilendirilerek öğrenciden sorular alınarak daha anlamlı hale getirilebilir. “kültür ve miras” öğrenme alanıyla ilgili olarak özellikle lisans öğrencilerinin bu öğrenme alanı hakkındaki görüş ve düşünceleri ortaya konularak daha farklı çalışmalar tasarlanabilir. Ayrıca eğitim fakültelerinde sosyal bilgiler eğitimi programlarında materyal geliştirme dersi kapsamında bu öğrenme alanına ilişkin öğrencilere materyaller geliştirilebilir ve bu materyaller Milli Eğitim Bakanlığı bünyesindeki okullarla paylaşılabilir. Aynı zamanda öğretmenlerin mesleğe başlamasının ardından Milli Eğitim Bakanlığı bünyesinde de materyal geliştirme ve pedagojik içerik bilgilerini geliştirici çalışmalar yaptırılabilir. Son olarak öğretmenlerin ve öğretmen adaylarının pedagojik içerik bilgilerine ilişkin farklı sınıf düzeyinde ve öğrenme alanlarında ya da farklı branşlarda da araştırmalar yapılması önerilebilir.

Kaynakça

- Acar, R. (2003). *Sosyal bilgiler dersi içeriğinin öğretiminde karşılaşılan sorunlar ve çözüm önerileri*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Anadolu Üniversitesi, Eskişehir.
- Akın, A. (2008). *Tarihi kaynaklar içerisinde destanların yeri ve önemi*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi. Elazığ: Fırat Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü.
- Arslantaş, S. (2006). *6. ve 7. sınıf sosyal bilgiler ders program uygulamalarında karşılaşılan sorunların öğretmen görüşleri açısından incelenmesi (Malatya ili örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Fırat Üniversitesi, Elazığ.
- Atbaşı, C. (2007). *İlköğretim II. kademe (6. ve 7. sınıfta) sosyal bilgiler dersinin öğretimi ve öğretiminde yaşanan güçlükler (Aksaray örneği)*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Selçuk Üniversitesi, Konya.
- Ball, D.L., Thames, M.H., & Phelps, G. (2008). Content knowledge for teaching: What makes it special? *Journal of Teacher Education*, 59(5), 389-407.
- Büyükalın Filiz, S. (2004). *Soru sorma sanatı*. Ankara: Asil Yayınları.
- Can, G., Yaşar, Ş. & Sözer, E. (1998). *Sosyal bilgiler öğretimi*. Eskişehir: Anadolu Üniversitesi Yayınları.
- Çelikkaya, T. (2013). Sosyal bilgiler öğretmenlerinin öğretim araç-gereç ve materyallerini kullanma düzeyleri, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 32(1), 73-105.
- Çengelci, T. (2012). Sosyal bilgiler öğretim programında somut olmayan kültürel mirasın yeri, *Uludağ Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 25(1), 185-203.
- Cobb, P., Stephan, M., McClain, K. & Gravemeijer, K. (2001). Participating in classroom mathematical practices, *Journal of the Learning Sciences*, 10(1), 113-164.
- Çankaya, E. (2006). *Somut olmayan kültürel mirasın müzecilik bağlamında korunması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Yıldız Teknik Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İstanbul.
- Davis, Z. S. (2003). Knowledge integration in science teaching: Analyzing teachers knowledge development. *Research in Science Education*, 34(1), 21-53.

- Demir, N.E. & Dursun, M. (2006). Türk kültüründe destan ve Battal Gazi Destanı. *Turkish Studies*, 1(1), 97-139.
- Ersoy, D. D. (2011). *Erken çocukluk döneminde sosyo-kültürel eğitim: Ünlü Türk büyükleri*. Yüksek Lisans Tezi, Sakarya Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Sakarya.
- Gelbal, S. & Kelecioğlu, H. (2007). Öğretmenlerin ölçme ve değerlendirme yöntemleri hakkındaki yeterlik algıları ve karşılaştıkları sorunlar. *Hacettepe Üniversitesi, Eğitim Fakültesi Dergisi*, (33), 135- 145.
- Filippone, M. (1998). *Questioning at the elementary level*. Yüksek lisans Tezi, Kean Üniversitesi, www.eric.ed.gov (ED 417 431). 19.12.2017 tarihinde alınmıştır.
- Grossman, P. L. (1990). *The making of a teacher: Teacher knowledge and teacher education*. New York: Teachers College Press.
- Hesapçioğlu, M. (2008). *Öğretim ilke ve yöntemleri: eğitim programları ve öğretim*. Ankara: Nobel.
- Kayan, İ. (2000). Türkiye üniversitelerinde coğrafya eğitimi. *Ege Coğrafya Dergisi*, 11, 7-22.
- KTB [Kültür ve Turizm Bakanlığı]. (2009). *Kültürel miras ve müzecilik çalışma raporu*. Web:<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/Eklenti/1279,muserrefcanpdf.pdf?adresinden> 10 ağustos 2017 tarihinde alındı.
- Kürüm, N. (2005). *Uluslararası ilişkilerde kültür varlıklarının korunması*. Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Trakya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Edirne.
- Issa, R.R.A., Cox, R.F. & Killingsworth, C.F. (1999). Impact of multimedia- based instruction on leaming and retention. *Journal of Computing in Civil Engineering*, 13, 281-290.
- MEB [Milli Eğitim Bakanlığı]. (2005). *İlköğretim sosyal bilgiler dersi 6. 7. sınıflar öğretim programı ve kılavuzu*. Ankara: MEB Yayınları.
- MEB [Milli Eğitim Bakanlığı]. (2018). *Sosyal bilgiler dersi öğretim programı (ilkokul ve ortaokul 4, 5, 6 ve 7. sınıflar)*. Ankara: MEB Yayınları.
- Magnusson, S., Krajcik, J. & Borko, H. (1999). Nature, sources and development of pedagogical content knowledge for science teaching. J. Gess-Newsome & N. G. Lederman (Eds.), *Examining Pedagogical Content Knowledge* içinde (s.95-132), Dordrecht, The Netherlands: Kluwer.
- Mishra, P. & Koehler, M.J. (2006). Technological pedagogical content knowledge: A framework for teacher knowledge. *The Teachers College Record*, 108(6), 1017–1054.
- Mock, A. (1999). Using computers to design historical communities. *Social Education*, 63(5), September, 257-320.
- Morris, R. V. & Welch, M. (2004). Scripted drama assesment in a middle school social studies class. *Canadian Social Studies*, 38(2). Retrieved from: <http://www.educ.ualberta.ca/css/>
- Öner, D. (2008). Öğretmenin bilgisi özel bir bilgi midir? Öğretmek için gereken bilgiye kuramsal bir bakış. *Boğaziçi Üniversitesi Eğitim Dergisi*, 27(2), 23-32.
- Özdoğan, M. (2008). *Yapılandırmacı yaklaşım doğrultusunda hazırlanan yeni sosyal bilgiler programında aktif öğrenme tekniklerinin kullanımı (Kalın ve Bayat ilköğretim okulları örneği)*. Yüksek Lisans Tezi, Gaziosmanpaşa Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü, Tokat.
- Patton, M. Q. (2014). *Nitel araştırma ve değerlendirme yöntemleri*. (Çev. Edt. M. Bütün ve S. B. Demir). Ankara: Pegem Akademi.
- Shulman, L. S. (1986). Those who understand: Knowledge growth in teaching. *Educational Researcher*, 15(2),4-14.
- Silverman, D. (1993). *Interpreting qualitative data*. London: Sage Publications.

- Smith, D. C., & Neale, D. C. (1989). The construction of subject matter knowledge in primary science teaching. *Teaching and Teacher Education, 5*(20), 1-20.
- Şahan, M. (2005). Müze ve eğitim. *Türk Eğitim Bilimleri Dergisi, 4*(3). 487-501.
- Şahin, S. K. & Güner, S. (2006). *Kültürel miras koruması ve sivil toplum örgütleri arasındaki ilişki. Uluslararası Geleneksel Sanatlar Sempozyumu, 16-18 Kasım, İzmir.*
- Tamir, P. (1988). Subject matter and related pedagogical knowledge in teacher education. *Teaching and Teacher Education, 4*, 99-110.
- Ulusoy, K. & Gülüm, K. (2009). Sosyal bilgiler dersinde tarih ve coğrafya konuları işlenirken öğretmenlerin materyal kullanma durumları. *Ahi Evran Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi, 10* (2), 85-99.
- Ünal, F. (2008). *İlköğretim 7. sınıf sosyal bilgiler dersi yurdumuzun komşuları ve Türk Dünyası ünitesinde geçen haritaların kullanılabilirlik düzeyi. Yayımlanmamış Doktora Tezi, Gazi Üniversitesi Eğitim Bilimleri Enstitüsü, Ankara.*
- Yangın, S. (2011). Öğretim sürecinde kullanılan araçlar ve etkili kullanımı. M. Küçük (Ed.) *Öğretim teknolojileri ve materyal tasarımı içinde* (43-71). Ankara: Nobel Akademik Yayıncılık.
- Yıldırım, A. & Şimşek, H. (2006). *Nitel araştırma yöntemleri*. Ankara: Seçkin Yayıncılık.